

STANDARDISATION IN PIDGIN

Rev. F. Mihalic, S.V.D.

Wantok Publications

By standardisation we generally mean the setting of a language norm for use in broadcasting and printing. It does not mean that the use of the various dialects of a language must cease.

The choice of a standard dialect for Tok Pisin was made in 1955 when the Department of Education chose the Madang-Sepik dialect as the standard. Although this standard was never followed by all those producing literature in Tok Pisin, nevertheless the standard exists. Today, standardisation in Tok Pisin means the standardisation of the language used in broadcasting as well as the language used in literature.

We must establish a Tok Pisin committee to standardise Tok Pisin and regulate its use. Moreover, the government must see to it that the literature produced by the various agencies and institutions conforms to the standard.

Dia ol wantok.

Taim wanpela tisa bilong dispela bikskul o yunivesiti i bin singautim mi long givim wanpela toktok hia long dispela kibung bilong ol saveman, mi tingting planti.

Mi kisim tok save long dispela kibung na bel bilong mi i gut tru. Bilong wanem? Long wanem mi save kisim kain kain pas na askim i kam long sampela yunivesiti long Australia na Amerika...em ol yunivesiti hia i bin kirapim pasin bilong givim skul long tok pisin. Tasol inap nau mi no harim dispela yunivesiti bilong Papua Nu Gini stret...bilong as ples bilong tok pisin yet....i bin mekim skul long tok pisin. Nau mi lukim dispela kibung na planti manmeri moa i stap long en...na mi ting narakain taim i laik kamap nau. Olsem wantaim moa, bel bilong mi i gut.

Namba tu tingting bilong mi i go olsem. Olgeta yumi pipel i stap hia long dispela kibung i gat bikpela laik na bikpela save long tok pisin. Orait, bilong wanem yumi no ken toktok long tok pisin? Nogut yumi mauswara na gris na glasim olgeta liklik lo na brukbrukim na skelim kain kain pasin bilong tanim tok pisin - tasol ol dispela tok yumi mekim long tok inglis tasol. Bilong wanem yumi no ken traिम long tok pisin?

Orait. Nau mi laik katim rot. Mi laik traिम.

Ol hetman bilong dispela kibung ol i makim wanpela tok long mi. Ol i laik mi kirapim toktok long wanpela samting ol i kolim *Standardisation in Pidgin*. Em i min wanem samting? *Standardisation* i laik bai i gat

wanpela kain pasin tasol bilong mekim tok pisin na raitim tok pisin. *Standardisation* i min: maski yumi bilong wanem hap bilong Papua Nu Gini, maski yumi save tanim tok pisin olsem wanem .... i gut yumi olgeta i yusim wanpela kain tok pisin tasol taim yumi go toktok long redio o yumi raitim wanpela samting long buk o niuspepa.

Orait, nau yumi go het tingting long dispela samting: bilong wanem i gutpela sapos yumi gat wanpela kain tok pisin tasol bilong redio na bilong ol buk na niuspepa samting.

I olsem. Yumi olgeta i save tanim tok pisin liklik. Ol Tolai na ol Manus na ol Simbu na ol Buka na ol Sepik - ol i tanim liklik. Em i orait. I no gat tok. Em i pasin bilong olgeta tok ples bilong olgeta kantri. Ol Australia na ol Amerika na ol Jerman na ol Japan tu ol i save mekim olsem tasol. Ol i no save tok wankain tru tru. Nogat. Wanpela wanpela i save tanim tok ples bilong em.

Tasol taim ol i tok long redio o taim ol i rait long niuspepa samting, ol i no tanim. Ol i save yusim kain tok ples olgeta pipel i ken harim na ritim. Dispela kain tok ples olgeta man inap harim o ritim, em ol i kolim *standet* tok ples. I olsem as tok ples.... em i wanpela tok ples i bikpela liklik na ol i no tanim; em i stap olsem tasol.

Orait, long tingting bilong mi, i gut yumi gat dispela kain samting hia long Papua Nu Gini. I gut yumi gat wanpela *standet* tok pisin. Olsem bai planti pipel moa, olsem bai olgeta pipel i save long tok pisin ol inap harim...na i no wanpela hap o kona tasol.

Dispela kain *standet* tok pisin - o as tok pisin - em i olsem wanpela bikpela wara. Na ol kain kain pasin bilong tanim tok pisin, em ol i olsem ol liklik han wara. I tru, han wara i gutpela samting. Tasol em i no inap bringim yumi go longwe. Bikpela wara tasol i ken.

Olsem tasol, sapos yumi laikim planti pipel moa i harim tok pisin bilong yumi, yumi mas kisim dispela i olsem braitpela bikpela wara....em as tok pisin o *standet* tok pisin.

Orait. Tasol yumi painim we dispela *standet* tok pisin? Yumi no mas painim; em i stap pinis. Gavman yet i bin makim pinis long yia 1955.

Stori i go olsem. Long yia 1955 dipatmen bilong edukesen i les pinis long lukim 10-pela kain kain pasin bilong raitim tok pisin i stap long Nu Gini. Olsem em i makim wanpela komiti saveman i mas wok bus na raun nabaut na painimaut wanem pasin bilong tanim tok pisin i bikpela moa. Wanpela dispela man bilong dispela komiti em i sindaun i stap hia nau long dispela bikpela rum toktok....nem bilong em Mista Tom Dietz...nau em i bosman bilong ol man i tanim tok long Haus Asembli.

Orait dispela komiti bilong 1955 i go i go na i painimaut dispela kain tok pisin bilong Madang na Sepik Distrik i bikpela moa, na ol i makim em olsem as tok pisin o *standet* tok pisin. Long dispela taim tu ol i wokim ol lo bilong raitim tok pisin. Ol dispela kain wok yet yumi save kolim *standardisation* long tok inglis. Ol man hia i bin wokim wanpela bikrot na olgeta tok pisin i mas ran long en.

Mi save gut long dispela lo, long wanem em i bin paitim stret het bilong mi. Long yia 1956 mi bin raitim namba wan taim dispela buk ol i kolim *diksineri* bilong tok pisin. Mi pinisim wok bilong mi pinis,

tasol gavman i salim wanpela strongpela tok i kam long mi olsem: dispela nupela buk i mas bihainim ol dispela nupela lo bilong raitim tok pisin. Olsem na mi wok inap 6 mun samting bilong raitim gen olgeta 370 pes bilong dispela buk long nupela pasin bilong raitim tok pisin.

Tasol, sori, i no gat planti man i bihainim dispela lo bilong 1955. Gavman yet i mekim dispela lo...na gavman yet i no bihainim. Olsem i no longtaim na pasin bilong rait long tok pisin i paul nabaut gen. Samting olsem 11-pela kain pasin bilong raitim tok pisin i kamap.

Orait, wantaim moa sampela man i save wok wantaim tok pisin na sampela saveman bilong gavman i kibung hia long Port Moresby long mun Novemba long yia 1969. Ol i no mekim sampela nupela lo. Nogat. Ol i bihainim lo bilong 1955 tasol. Tasol dispela taim ol i makim tupela buk olsem eksampel bilong as tok pisin - o standet tok pisin. Em NUPELA TESTAMEN na JACARANDA DICTIONARY OF MELANESIAN PIDGIN.

Ol man bilong dispela bikpela kibung ol i pasim tok long olgeta woksap i save prinim ol niuspepa buk samting long tok pisin ol i mas bihainim ol dispela lo bilong raitim standet tok pisin. Klostu olgeta man bilong prin i bihainim dispela lo tude, tasol sori, planti dipatmen bilong gavman gen i no bihainim. Olsem tasol inap tude planti tok pisin na tok save bilong gavman i popaia tru. Sori.

Olsem nau yumi lukim: *I gat wanpela standet tok pisin pinis.* Tasol husat i gat strong long bosim em? Inap long gavman i ken givim dispela strong long wanpela komiti saveman o long dispela yunivesiti? Mi no save....

Sapos yumi laik givim gutpela rot long tok pisin long dispela kantri tude, yumi mas stiaim tupela samting. Em hia: tok pisin long wok redio, na tok pisin long wok prin.

I no gat wanpela samting inap long redio long senisim wanpela tok ples. I gat 9-pela redio stesin long Papua Nu Gini i save yusim tok pisin. Planti tausen manmeri i save harim ol, na i save bihainim pasin bilong toktok bilong ol. Tasol olgeta tok pisin bilong ol dispela stesin i tok pisin tru - o i hapkas samting? Husat inap tok? Husat inap skelim? Husat i gat strong long senisim tok pisin?

Mi givim sampela eksampel nau. Sapos yumi harim ol ripota o brotkas ofisa long redio i kirap wokim sampela nupela kain tok pisin, em i orait o nogat? Em hia sampela: teprikota, pikap, pilaim rekot, bruklusim *secede*, brotkas, program, skaut, helikopta, sket, folek *quadruped*, bebi, et pos odeli.... Ol dispela nupela tok i kraik gut long yau bilong yu o nogat?

Orait, nau yu ting wanem long dispela lain hia: bloimapim *explode*, katuana *guard of honour*, kam man *settler*, eksplenim, pilai graun, ka i krosim rot, tumbuna stori, westim taim, no kea *not to care*?

Bipo long tok pisin yumi no inap tok olsem:

....pilaim rekot ol i kolim long.....*play a record called...*

....husat man i laik go.....

....ples we ol i stap.....

Bipo long 20 yia dispela kain tok pisin i kranki. Tasol nau? Long ol taun yumi ken harim planti man moa i save tok olsem. Em i tok pisin o nogat? Husat inap tokim yumi? Ating....mobeta yumi gat wanpela komiti bilong stiaim dispela samting....

Na sapos yumi raitim tok pisin, em i wankain. Olgeta de yumi man i

save rait rait i go, yumi mas wokim olkain nupela tok. Olsem: konstitusenenel plening komiti...pablik wok dipatmen...na planti kain tok olsem. Husat inap long soim rot bilong mipela? Husat inap wokim lo bilong stiaim mipela?

Orait, yumi *mas* gat wanpela komiti bilong stiaim yumi long tok pisin. Tasol husat bai i insait long dispela komiti?

Mi laik autim tupela tingting long dispela samting. Em hia. Namba wan: nogut yumi makim ol man i gat buksave tasol long tok pisin. Maski ol i bilong yunivesiti o arapela bikskul. Mi givim wanpela eksampel long laip bilong me yet.

Long yia i go pinis wanpela bikpela man bilong Australia - nem bilong em Dokta Everingham, nau em i minista bilong helt - em i raitim wanpela longpela pas inap 32 pes i kam long mi. Insait long dispela pas em i telimaut long mi olgeta tok kranki na asua em i bin painim long buk bilong mi. Man, mi kirap nogut tru...long wanem klostu olgeta tok bilong em i tru. Em i mekim gutpela wok tru long mumutim olgeta rong mi bin mekim...tasol em i popaia liklik taim em i wokim sampela eksampel long tok pasin. Eksampel bilong em i kranki, i no tok pisin.

Olsem na mi longlong; mi no save...dispela man i save tru long tok pisin o nogat? Em inap skrapim tok pisin o nogat? Orait, mi raitim wanpela pas na mi tenkyu long em na mi askim em, em i stap we long Papua Nu Gini na em i lainim tok pisin. Em i bekim tok olsem, "Mi harim tok pisin inap 4-pela aua tasol, taim balus i lusim mi long Wapenamanda".

Olaboi. Yu ting wanem? Kain man olsem i gat buksave tasol, em inap stap long komiti na bosim tok pisin? Em i stap longwe tumas long tok pisin. Nating long Port Moresby tu i gat sampela man olsem i gat planti buksave long tok pisin. Yu ting wanem: ol inap long bosim tok bilong 600,000 pipel? Mi no save. Mi askim tasol....

Tasol lukaut, nogut yumi tok hariap ol Papua Nu Gini tasol ol i mas bosim tok pisin...long wanem em i tok bilong ol yet. Nogat. Em i tok bilong mi tu. Olgeta yumi hia long dispela rum toktok i save tok inglis na em i tok ples tru bilong planti yumi...tasol husat bilong yumi hia inap long bosim tok inglis bilong yumi? Wan wan tasol. I wankain long tok pisin tu. Dispela save bilong bosim wanpela tok ples em i no kamap nating. Nogat.

Mi laik givim wanpela eksampel moa long laip bilong mi. Wanpela de mi bungim wanpela bikpela man bilong Nu Gini em i save tumas long tanim tok, na mi askim dispela lokal man. "Yu bihainim wanem kain lo taim yu raitim tok pisin?" Em i bekim tok olsem. "Mi bihainim laik bilong mi tasol. Sampela de mi laik spel olsem, orait mi mekim olsem. Sapos tumora mi laik spem tok narakain, em mi mekim tu. I no gat lo bilong dispela samting."

Sapos dispela tok i tru - na sampela taim i luk olsem - tarangu, tok pisin bilong yumi kamap kain kain na yumi strongim tasol tok bilong ol birua bilong tok pisin, em ol i laik tok bilas long en tasol.

Olsem, long las taim nau mi tok:

1. Yumi mas makim wanpela komiti saveman bilong stiaim tok pisin.
2. Ol i mas wokim sampela lo bilong bosim tok pisin.
3. Gavman i mas givim strong long ol dispela lo.

Em tasol tok bilong mi.

Mi bin mekim dispela tok long tok pisin bilong soim standet tok pisin em i wanem samting. *Standardisation in Pidgin* i min bai dispela kain tok pisin i kamap long redio na niuspepa samting. Em tasol.

Tenkyu tru.